

**Οδηγός υποδοχής
και ένταξης
μαθητών και μαθητριών με
μεταναστευτική βιογραφία
σε σχολεία
Μέσης Εκπαίδευσης
της Κύπρου**

Εισαγωγή

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΥΓΓΡΑΦΗ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μαρία Πιτζιολή

Φιλόλογος, Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους

Επιθεωρήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων, Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ

Για τους σκοπούς της παρούσας έκδοσης, έχουν κατατεθεί ιδέες, εισηγήσεις και δράσεις που πραγματοποιούνται ήδη σε σχολεία από τους/τις φιλόλογους που συμμετείχαν στο «Δίκτυο σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης όπου διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα», μια διαδικτυακή πλατφόρμα επικοινωνίας όλων των φιλόλογων που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία τη σχολική χρονιά 2019-2020.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Χρύσης Σιαμμάς

Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΚΔΟΣΗ 2020

Εκτύπωση: Theopress

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ISBN: 978-9963-0-9203-1

Εισαγωγή	7
1. Υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο – Προϋποθέσεις	10
1.1 Αξιοποίηση υφιστάμενων δομών της λειτουργίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης	
1.1.1 Επιτροπή υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ	14
1.1.2 Παιδαγωγική Ομάδα	15
1.1.3 Βοηθός Διευθυντής/Διευθύντρια Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ	16
1.1.4 Υπεύθυνος/η Τμήματος ΜΜΕΒ	18
1.2 Αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας των εκπαιδευτικών – Καλές πρακτικές συνεργασίας	21
1.2.1 Ο/Η φιλόλογος που διδάσκει τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα	21
1.2.2 Οι διδάσκοντες/ουσες μαθήματα γνωστικού αντικειμένου	23
1.2.3 Καλές πρακτικές συνεργασίας	25
2. Απαραίτητες ενέργειες για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία	27
2.1 Σε επίπεδο σχολείου	
2.1.1 Προσαρμογή του ωρολόγιου προγράμματος του σχολείου	27
2.1.2 Έντυπα και ανακοινώσεις μεταφρασμένα σε μητρικές γλώσσες των ΜΜΕΒ	28
2.1.3 Συναντήσεις με γονείς/κηδεμόνες	28
2.1.4 Συλλογή πληροφοριών για τους/τις ΜΜΕΒ	31
2.2 Σε επίπεδο εκπαιδευτικού	
2.2.1 Εποπτικοποίηση	33
2.2.2 Ειδική Αίθουσα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας	34
2.2.3 Διάγνωση δεξιοτήτων του/της ΜΜΕΒ μέσω της μητρικής γλώσσας	36
2.2.4 Δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη	36

3. Ενέργειες που ενισχύουν την ολιστική προσέγγιση για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία	37
3.1 Ένταξη του σχολείου στο Πρόγραμμα Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης των εκπαιδευτικών	37
3.2 Συμμετοχή του σχολείου στο Δίκτυο για υποστήριξη της εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής του ΥΠΠΑΝ «Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών»	38
3.3 Ανάπτυξη δράσεων για ενδυνάμωση του ρόλου των γονέων/κηδεμόνων – εμπλοκή και συμμετοχή της οικογένειας στο σχολείο	39
3.4 Συμμετοχή μαθητών και μαθητριών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης σε διαγωνισμούς	40
3.5 Εμπλοκή των ΜΜΕΒ σε σχολικές εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες μάθησης	42
Επίλογος	50
Βιβλιογραφικές αναφορές	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
1. Διαπολιτισμική γευστική συνάντηση - Γυμνάσιο Νεάπολης Λεμεσού	54
2. Επιτραπέζιο παιγνίδι με ζάρια «Ανθρώποις: όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί» - Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου	56
3. Συμμετοχή σε θεατρική παράσταση - Λύκειο Παλουριώτισσας	58

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Τα νέα δεδομένα ως προς τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού που έχουν διαμορφωθεί στην Κύπρο, ειδικά τα τελευταία χρόνια, λόγω της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και της κατάστασης στη Μέση Ανατολή και σε αφρικανικές χώρες, έχουν ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση ποικίλου γλωσσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου στις κυπριακές σχολικές τάξεις. Ταυτόχρονα έχουν οδηγήσει στη δημιουργία αναγκών ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών και αναπλαισίωσης του έργου του σχολείου.

Η λειτουργία Διατμηματικής Επιτροπής στο Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας για την ένταξη μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, η σύνταξη σχετικού Κειμένου Πολιτικής και η δημιουργία και εφαρμογή σχεδίου δράσης με τη συνεργασία των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, διαμόρφωσαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο προωθούνται οι προτεραιότητες για την εκπαίδευση των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στην Κύπρο:

- συλλογή και ανάλυση δεδομένων σχετικά με τις ανάγκες των μαθητών/τριών με μεταναστευτική βιογραφία
- υποδοχή των νεοαφικθέντων/θεισών μαθητών/μαθητριών
- εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης
- επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών
- διαπολιτισμική προσέγγιση νέων αναλυτικών προγραμμάτων.

Ο Οδηγός που έχετε στα χέρια σας εντάσσεται στο πλαίσιο των δράσεων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για την υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης 2019-2022 της Διατμηματικής Επιτροπής και την εφαρμογή των συστάσεων της Συμβουλευτικής Ομάδας Ομοτίμων για την ένταξη μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019). Αποσκοπεί στο να στηρίξει το έργο σας, προσφέροντας καθοδήγηση στον σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων για την υποδοχή και την ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο. Στοχεύοντας στην ολιστική προσέγγιση της ένταξης, ο Οδηγός εμπλουτίζεται από παραδείγματα που αποτυπώνουν τις εμπειρίες των εκπαιδευτικών από εφαρμογές και δράσεις σε ποικίλες εκφάνσεις του έργου τους στο σχολείο αλλά και από βιβλιογραφικές αναφορές ή αναφορές σε άλλα χρήσιμα υλικά και εργαλεία που έχει ετοιμάσει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Χαιρετίζω την έκδοση του Οδηγού και εύχομαι όπως αξιοποιηθεί δημιουργικά στο καθημερινό σας έργο, προσφέροντας επιλογές για την επίτευξη του στόχου της ένταξης.

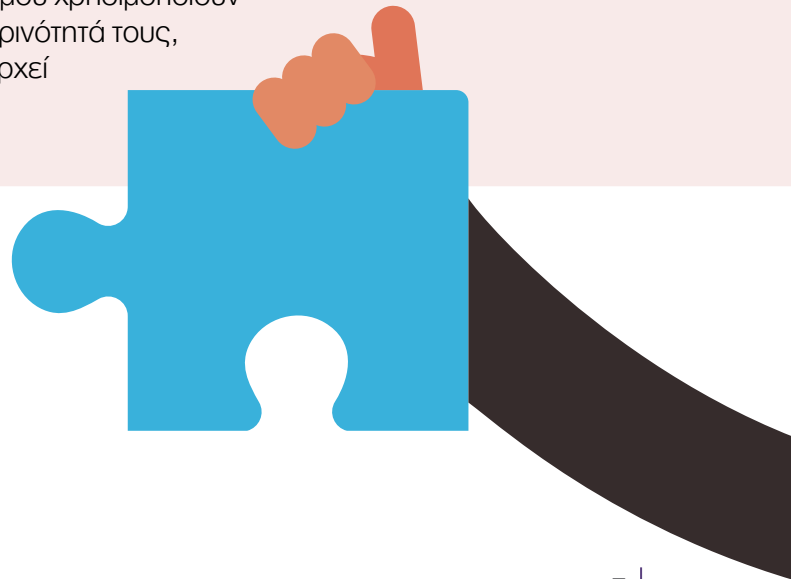
Δρ Αθηνά Μιχαηλίδου

Διευθύντρια Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μια εποχή που προσδιορίζεται από την παγκοσμιοποίηση, την οικονομική κρίση, τη φτώχεια, τις συγκρούσεις, τις μετακινήσεις ανθρώπων πάνω από σύνορα και συνόρων πάνω από ανθρώπους, αλλά και από εγκλεισμούς ανθρώπων και αποξένωση, λόγω πανδημιών και περιβαλλοντικών καταστροφών, η παγκόσμια εκπαιδευτική πραγματικότητα αντιμετωπίζει ποικίλες αντιφάσεις:

- Η εκπαίδευση είναι αναφαίρετο δικαίωμα, το οποίο οφείλει κάθε κράτος να διασφαλίζει, αλλά δεν απολαμβάνουν όλοι το δικαίωμα αυτό
- Οι ίσες ευκαιρίες πρόσβασης που επιδιώκονται μέσα από τη δημόσια εκπαίδευση δεν συνεπάγονται και ισότητα αποτελεσμάτων
- Η εκπαίδευση είναι διαδικασία αλληλεπίδρασης, αλλά η ευθύνη της ανισότητας αποτελεσμάτων αποδίδεται πολύ συχνά στα ίδια τα άτομα
- Μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού χρησιμοποιούν τουλάχιστον δύο γλώσσες στην καθημερινότητά τους, ενώ στα εκπαιδευτικά συστήματα κυριαρχεί η μονογλωσσία (Τσιπλάκου, 2018).

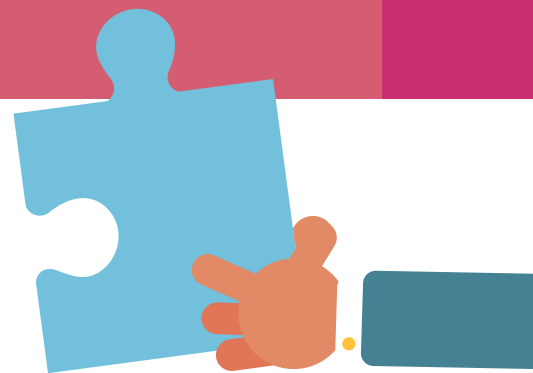
Εστιάζοντας στον ρόλο της εκπαίδευσης, ειδικά για την ένταξη των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία, επιδιώκουμε συνήθως την εννοιολόγηση και την ερμηνεία του ρόλου αυτού σε τρία επίπεδα που αλληλεπιδρούν (NESSE, 2008):

- Στο μακρο-επίπεδο του εκπαιδευτικού συστήματος, αφού στοιχεία από διεθνείς έρευνες (π.χ. PISA) δείχνουν ότι χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών συστημάτων συνδέονται με διαφορές στα αποτελέσματα των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία
- Στο μέσο-επίπεδο του σχολείου, εστιάζοντας στον τρόπο που οι οργανισμοί συνδέουν τα άτομα με την κοινωνία, αφού το σχολείο ως οργανισμός φαίνεται να ερμηνεύει διαφορές μεταξύ των επιδόσεων και των συναισθημάτων των παιδιών εντός της ίδιας χώρας
- Στο μικρο-επίπεδο της σχολικής τάξης και της αλληλεπίδρασης των ατόμων, στις οπτικές τους, τον ορισμό της περίπτωσης, τις επιλογές, τους στόχους και τις ανάγκες τους και τον ρόλο των εκπαιδευτικών.

Η δράση της Διατμηματικής Επιτροπής στο Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας για την ένταξη μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα αποτυπώνει τον σχεδιασμό και τις ενέργειες που γίνονται στο μακρο-επίπεδο του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Η δράση της Επιτροπής αναδεικνύει τη συνειδητοποίηση της ανάγκης αντιμετώπισης της ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού ως διαφοράς και όχι ως ελλείμματος και της αξιοποίησης του κοινωνικού συγκείμενου και των στρατηγικών διδασκαλίας και οργάνωσης της σχολικής ζωής ως θεμελιωδών στοιχείων για τη δημιουργία συνθηκών συμμετοχής και επιτυχίας στη μάθηση. Στο μεσο-επίπεδο του σχολείου και στο μικρο-επίπεδο της σχολικής τάξης και της επικοινωνίας εκπαιδευτικών – γονέων και παιδιών αναδεικνύεται η ανάγκη εστίασης στη σχεσιακή ισότητα, στον σεβασμό των ιδεών των άλλων, στην καλλιέργεια οδών επικοινωνίας και στήριξής τους και στην αφοσίωση στη μάθηση, μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης της εκπαιδευτικής συνθήκης.

Ο παρών Οδηγός εντάσσεται στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2019-2022 της Διατμηματικής Επιτροπής και αποτελεί συνέχεια της προσπάθειας για τη δημιουργία σειράς εργαλείων - οδηγών και ειδικότερα του Οδηγού Υποδοχής για την ένταξη των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο – Οι πρώτες μέρες στο σχολείο (Γιάννακα και Κυπριανού, 2018), ο οποίος καλύπτει κατά κύριο λόγο τις ανάγκες της Προσχολικής και της Δημοτικής Εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά, αρκετά στοιχεία και εργαλεία από αυτόν έχουν αναδιαμορφωθεί και αξιοποιούνται ήδη από εκπαιδευτικούς της Μέσης Εκπαίδευσης μέσω της ιστοσελίδας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Ο παρών Οδηγός επιδιώκει να καλύψει συγκεκριμένες ανάγκες οργάνωσης της υποδοχής και ένταξης των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές προϋποθέσεις που ενυπάρχουν στις ισχύουσες δομές της Μέ-

σης Εκπαίδευσης και που διευκολύνουν τα σχολεία και τους/ τις εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων. Οι δομές αυτές έχουν κατά καιρούς προταθεί ή επισημανθεί σε εγκυκλίους ή σε επιμορφωτικές και ενημερωτικές συναντήσεις με εκπαιδευτικούς. Στον παρόντα Οδηγό γίνεται προσπάθεια να συγκεντρωθούν και να διασυνδεθούν, ώστε να κατανοήσει το σχολείο τη σημασία μιας ολιστικής προσέγγισης του ζητήματος της ένταξης. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε ενέργειες σε επίπεδο σχολείου και σε επίπεδο σχολικής τάξης που αναμένεται να προωθηθούν εντός των υφιστάμενων δομών. Για τον σκοπό αυτό αξιοποιούνται και παρουσιάζονται και ιδέες, εισηγήσεις και δράσεις που πραγματοποιούνται ή πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία, τα οποία συγκεντρώθηκαν μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας επικοινωνίας όλων των φιλολόγων που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία τη σχολική χρονιά 2019-2020.

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι ο τελικός βαθμός εφαρμογής και επιτυχίας μιας πολιτικής ή ενός Οδηγού εξαρτάται και από την ικανότητα των εκπαιδευτικών να αξιοποιήσουν διαπολιτισμικές γνώσεις, αξίες και δεξιότητες, και να δράσουν αποτελεσματικά και κυρίως παιδαγωγικά, με διαπολιτισμικό ήθος, εντός του πεδίου της σχολικής τάξης. Ο Οδηγός δεν είναι απλά ένα κείμενο με μια σειρά από λύσεις-συνταγές και πρακτικά παραδείγματα. Σε συνδυασμό με το υλικό -θεωρητικό και πρακτικό- που υπάρχει στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου μπορεί να γίνει η αφορμή για να αναπλαισιώσει το σχολείο τα δεδομένα του, να δημιουργήσει γέφυρες επικοινωνίας, συνεργασίας και μάθησης μεταξύ των εκπαιδευτικών σε πρώτη φάση και ακολούθως μεταξύ εκπαιδευτικών – μαθητών, μαθητών – μαθητών και μαθητών - γονέων.

Η αξιοποίηση του Οδηγού αναμένεται να δημιουργήσει ερωτήματα και σκέψεις και νέες οπτικές θεώρησης για τις έννοιες της ισότητας, της συμμετοχής, της δημοκρατίας, της αποδοχής, της πολλαπλής ταυτότητας και της ετερότητας, με στόχο όχι απλά την κατανόηση της κουλτούρας του άλλου, αλλά την κατανόηση των διασυνδέσεων ανάμεσα στο ίδιο και το διαφορετικό και τη μείωση συγκρούσεων στις αλληλεπιδράσεις ταυτοτήτων και πεδίων εξουσίας. Με τη χρήση του αναμένεται ότι η παρουσία μεταναστών/μεταναστριών στο σχολείο θα γίνει αφορμή για μια παιδαγωγική μέσω της οποίας, όλα τα παιδιά μαθαίνουν, αναζητούν, συνθέτουν και επικοινωνούν με κριτική θεώρηση, κατανόηση και αποδοχή.

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

1. Υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο - Προϋποθέσεις

Όπως ορίζεται στο Κείμενο πολιτικής (2016) για την ένταξη των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία¹ στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα «ο γενικός σκοπός της πολιτικής ένταξης των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο εκπαιδευτικό σύστημα και συνακόλουθα στην κυπριακή κοινωνία είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που διασφαλίζουν σε όλους/όλες τους/τις μαθητές/μαθήτριες ίσες ευκαιρίες πρόσβασης και επιτυχίας στην εκπαίδευση».

Μία από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις, για να γίνει αυτό, είναι να γίνει κατανοητό ότι η κατάκτηση της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας δεν πραγματοποιείται αυτόματα και αβίαστα, μέσω της ώσμωσης με το κοινωνικό περιβάλλον, αλλά απαιτείται συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια τόσο από τον μαθητή/μαθήτρια όσο και από τον/τη διδάσκοντα/ουσα (Χατζηδάκη, 2014). Σε αυτό το σημείο, ο ρόλος του σχολείου, όπου θα φοιτήσει ένας/μία ΜΜΕΒ σε αυτή την κρίσιμη ηλικιακή φάση της ζωής του/της, είναι καθοριστικής σημασίας.

Στόχος του σχολείου και της πολιτείας για έναν μαθητή ή μία μαθήτρια με μεταναστευτική βιογραφία είναι να ενταχθεί ομαλά στο σχολικό περιβάλλον με τρόπο ώστε να μην διακοπεί η ακαδημαϊκή του πορεία και ο επιστημονικός του εγγραμματισμός, λόγω της μετανάστευσης ή της προσφυγιάς.

Ο ρόλος του σχολείου συνοψίζεται ως εξής:

- Να δώσει τη δυνατότητα στους/στις ΜΜΕΒ να συνδέσουν το μορφωτικό κεφάλαιο που ήδη κατέχουν με τα νέα γλωσσικά και γνωσιακά ερεθίσματα που τους παρέχει το σχολείο και το ευρύτερο περιβάλλον (Χατζηδάκη, 2014).
- Να υποστηρίξει τους/τις μαθητές/μαθήτριες που δεν κατέχουν το απαραίτητο επίπεδο γλωσσομάθειας, ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των εργασιών και των δραστηριοτήτων μιας σχολικής τάξης (Χατζηδάκη, 2014).

¹ΜΜΕΒ

Η φοίτηση στη Μέση Εκπαίδευση συνδέεται με την ανάπτυξη των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων των μαθητών/μαθητριών, δεξιότητες οι οποίες θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στα γνωστικά αντικείμενα και την ακαδημαϊκή τους επιτυχία. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι σταματά να δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών ή/και δημιουργικών δεξιοτήτων στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου και μέχρι τις τελευταίες τάξεις του Λυκείου.

«Ιδιαίτερα, μάλιστα, στην περίπτωση μαθητών/μαθητριών που εισέρχονται στη Μέση Εκπαίδευση χωρίς να διαθέτουν τη στοιχειώδη επάρκεια στην Ελληνική, θα πρέπει να ενισχυθεί η ταχύρρυθμη γλωσσική μάθηση αλλά και η ολοκληρωμένη μάθηση της γλώσσας μέσω των γνωστικών αντικειμένων, έτσι ώστε η γλώσσα να μην αποτελέσει εμπόδιο στην ανάπτυξη του επιστημονικού γραμματισμού και μαθητές/μαθήτριες με κλίση σε ποικίλα γνωστικά αντικείμενα, όπως τα Μαθηματικά, η Φυσική, κ.ά., να μπορούν να ξεδιπλώσουν τα ταλέντα τους, ξεπερνώντας τους γλωσσικούς φραγμούς» (Μητσιάκη, 2020:17).

Για να γίνει αυτό, είναι σημαντικό να υπάρχει ένα βασικό και κοινό θεωρητικό υπόβαθρο για θέματα διγλωσσίας στους/στις εκπαιδευτικούς. Στο Κείμενο πολιτικής (2016) για την ένταξη των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα² υιοθετείται

²Ορισμός σύμφωνα με Τριάρχη-Hermann, 2000; Σκούρτου, 1997: όπως αναφ. στο ΥΠΠ (2016).

ο ορισμός της δεύτερης γλώσσας ως της γλώσσας που κατακτά ένα άτομο, αφού έχει ήδη αρχίσει να αναπτύσσει ή έχει ήδη ολοκληρώσει την κατάκτηση της πρώτης του γλώσσας, και την οποία μαθαίνει λόγω κάποιων συνθηκών (π.χ. μετανάστευση, προσφυγιά). Η κατάκτηση της δεύτερης γλώσσας πραγματοποιείται, κυρίως, μέσω της επαφής του ατόμου με μητρικούς ομιλητές της γλώσσας, σε ένα φυσικό περιβάλλον. Ενισχύεται ταυτόχρονα και με την παρακολούθηση οργανωμένου μαθήματος, για να ικανοποιήσει ανάγκες του περιβάλλοντός του.

Οι ΜΜΕΒ έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και γλωσσοδιδασκτικές ανάγκες.

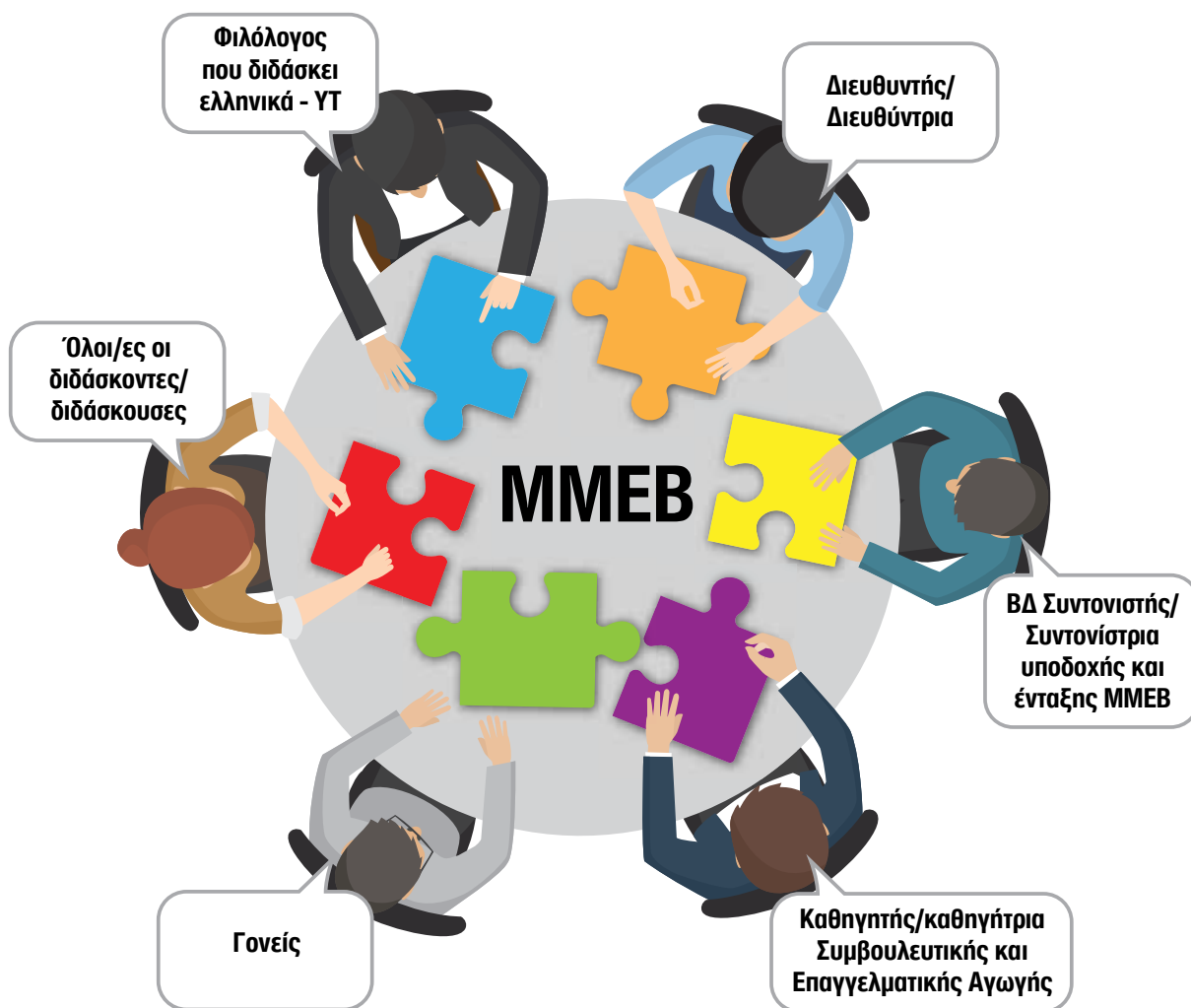
Συγκεκριμένα, έχουν ανάγκη από:

- περισσότερες ευκαιρίες για επανάληψη και εξάσκηση
- πιο σαφή ανάλυση και επεξήγηση εννοιών
- προσεκτική παράφραση του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί ο/η εκπαιδευτικός
- συχνότερη χρήση εποπτικού υλικού
- μεγαλύτερη παροχή γλωσσικών προτύπων
- δομημένη και «ευαίσθητη» διερεύνηση των γνώσεων που έχουν ανά πάσα στιγμή
- περισσότερες ευκαιρίες για ελεγχόμενη αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή/μαθήτριας αλλά και μεταξύ μαθητών/μαθητριών
- περισσότερο χρόνο για να εσωτερικεύσουν τα δομικά σχήματα της γλώσσας-στόχου (Davidson 1994:90 όπως αναφ. στο Χατζηδάκη 2014).

Το σχολείο πρέπει να λειτουργήσει **ολιστικά**, ως ενιαίος οργανισμός, πρέπει δηλαδή να συνεργαστούν όλοι οι «σημαντικοί Άλλοι» για το παιδί με μεταναστευτική βιογραφία.

Για τον λόγο αυτό, είναι πολύ σημαντικό, ιδίως σε σχολεία με μεγάλο αριθμό ΜΜΕΒ, να λαμβάνεται ιδιαίτερη πρόνοια για **συνεργασία, αλληλεπίδραση και αλληλοενημέρωση**, μεταξύ όλων όσοι εμπλέκονται στο διδακτικό και μη διδακτικό έργο που σχετίζεται με τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία του σχολείου.

Προκειμένου η προσέγγιση του σχολείου για την υποδοχή και την ένταξη των μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία να είναι ολιστική και αποτελεσματική για όλα τα παιδιά, αλλά να συνεχίζεται η εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, είναι σημαντικό να αξιοποιούνται στον μέγιστο βαθμό υφιστάμενες δομές της λειτουργίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης, όπως περιγράφονται στα επόμενα υποκεφάλαια.

Σειρά από άρθρα με ιδέες και προτάσεις για τη γλωσσική και κοινωνικοπολιτισμική ένταξη των ΜΜΕΒ στο σχολείο μπορείτε να βρείτε στον *Οδηγό για τη διαχείριση της κοινωνικοπολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο* στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → *Οδηγοί ΠΙ*

1.1 Αξιοποίηση υφιστάμενων δομών της λειτουργίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης

1.1.1 Επιτροπή υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ

Η Επιτροπή υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ λειτουργεί όπως οι άλλες επιτροπές του σχολείου, δηλαδή μετέχουν ένας/μία ΒΔ ως επικεφαλής και αριθμός εκπαιδευτικών ως μέλη. Οι συνεδρίες γίνονται στη διάρκεια του διαλείμματος σε ΤΑΚΤΑ χρονικά διαστήματα.

Στη συγκεκριμένη επιτροπή μετέχουν:

- Ο/Η ΒΔ Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ ως επικεφαλής
- Ο/Η Υπεύθυνος/η Τμήματος (συνήθως φιλόλογος/οι)
- Οι διδάσκοντες/ουσες στο τμήμα/στα τμήματα με ΜΜΕΒ
- Ο/Η καθηγητής/καθηγήτρια Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής.

Επιπλέον, και αναλόγως του θέματος/των θεμάτων προς συζήτηση, είναι δυνατόν να κληθούν στην Επιτροπή και άλλα άτομα, όπως:

- Εκπαιδευτικοί υπεύθυνοι/ες για εκδηλώσεις
- Εκπαιδευτικοί υπεύθυνοι/ες για τη μαθητική πρόνοια
- Μέλη της γραμματείας του σχολείου
- Μαθητές και μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία που γνωρίζουν καλά την ελληνική γλώσσα
- Μέλη του Κεντρικού Μαθητικού Συμβουλίου ή/και μέλη του Μαθητικού Συμβουλίου του τμήματος/των τμημάτων ΜΜΕΒ
- Μέλη του Συνδέσμου Γονέων ή/και γονείς διαμεσολαβητές/διαμεσολαβήτριες.

Στόχος της Επιτροπής υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ είναι η λήψη αποφάσεων που αφορούν **εξω-διδασκτικές δράσεις** σε σχέση με τις διάφορες φάσεις της υποδοχής και ένταξης των ΜΜΕΒ στο σχολείο, όπως για παράδειγμα:

- συμπλήρωση εντύπων του σχολείου κατά την εγγραφή
- επεξήγηση των κανονισμών του σχολείου
- ξενάγηση στον σχολικό χώρο
- διοργάνωση διαπολιτισμικών εκδηλώσεων
- συναντήσεις με γονείς/κηδεμόνες
- εξοπλισμός της ειδικής αίθουσας με ό,τι κρίνεται αναγκαίο.

1.1.2 Παιδαγωγική Ομάδα

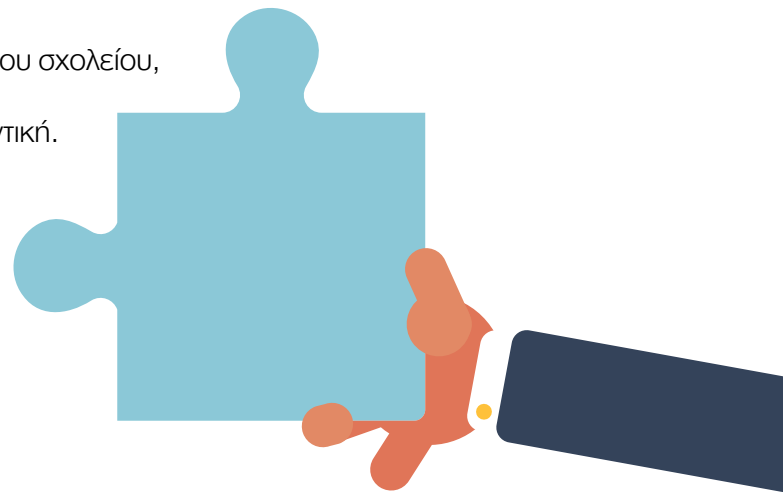
Είναι ιδιαίτερα σημαντική η σύγκληση της Παιδαγωγικής Ομάδας του τμήματος/των τμημάτων³, στα οποία φοιτούν ΜΜΕΒ σε τακτική βάση (μία φορά τον μήνα) σε μεγάλο διάλειμμα για συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων σε **θέματα διδακτικής προσέγγισης**, στην παρουσία:

- του/της ΒΔΑ΄ Παιδαγωγικού/ης Συμβούλου του σχολείου
- του/της ΒΔ Συντονιστή/Συντονίστριας υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ
- του/της Υπεύθυνου/ης Τμήματος ΜΜΕΒ
- του/της καθηγητή/καθηγήτριας Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής
- των διδασκόντων/ουσών όλων των ειδικοτήτων.

Στόχος των τακτικών συναντήσεων της Παιδαγωγικής Ομάδας του τμήματος ΜΜΕΒ είναι:

- η ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και εισηγήσεων κυρίως για διδακτικά θέματα, όπως είναι μια διδακτική ή άλλη προσέγγιση που θεωρήθηκε επιτυχημένη
- ένα ζήτημα συμπεριφοράς που χρειάζεται ειδικό και από κοινού χειρισμό
- μια ιδέα για διαθεματική εργασία που μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση μιας απαιτητικής θεματικής ενότητας σε ένα μάθημα
- από κοινού σχεδιασμοί μαθημάτων.

Η παρουσία του/της Διευθυντή/Διευθύντριας του σχολείου, αν όχι σε όλες τις συναντήσεις/συνεδρίες, σε ορισμένες από αυτές, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική. Η ενημέρωσή του/της για τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί είναι απαραίτητη κάθε φορά. Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια με τη σειρά του/της είναι υπεύθυνος/η για ενημέρωση του Οικείου Επιθεωρητή/Επιθεωρήτριας του σχολείου.

³ Η λειτουργία Παιδαγωγικής Ομάδας σε αυτή την περίπτωση αναφέρεται στο τμήμα/στα τμήματα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και όχι στα τμήματα γενικής συμφοίτησης των παιδιών.

1.1.3 Βοηθός Διευθυντής/Διευθύντρια Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης MMEB

Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια αναθέτει με την έναρξη της σχολικής χρονιάς σε έναν/μία Βοηθό Διευθυντή/Διευθύντρια καθήκοντα Συντονιστή/Συντονίστριας υποδοχής και ένταξης των μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο. Η ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης θέσης σε σχέση με τα συνήθη συντονιστικά καθήκοντα, είναι ότι ο/η Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης MMEB **συντονίζει τους/τις διδάσκοντες/ουσες όλων των ειδικοτήτων που διδάσκουν τους/τις MMEB** και όχι μίας μόνο ειδικότητας. Είναι ένα άτομο ευαισθητοποιημένο σε θέματα μετανάστευσης και προσφυγιάς και καταρτισμένο παιδαγωγικά, εφόσον καλείται να έχει εποπτεία της μαθησιακής πορείας των MMEB.

Συγκεκριμένα τα καθήκοντα⁴ του/της Συντονιστή/Συντονίστριας υποδοχής και ένταξης MMEB καθορίζονται ως εξής:

- εκτελεί **συντονιστικά καθήκοντα** στους/στις διδάσκοντες/ουσες όλων των ειδικοτήτων που διδάσκουν τους/τις MMEB⁵
- παρακολουθεί και έχει την ευθύνη για την **πορεία μάθησης** των MMEB και για την επίτευξη των διδακτικών και των εκάστοτε εκπαιδευτικών στόχων⁵
- έχει την ευθύνη για τον καταρτισμό του **προγραμματισμού**, όπως προνοείται από το αναλυτικό πρόγραμμα τόσο του μαθήματος των ελληνικών ως δεύτερης γλώσσας όσο και των άλλων μαθημάτων που παρακολουθούν οι MMEB, παρακολουθεί και ελέγχει την κάλυψη των δεικτών επάρκειας και επιτυχίας⁵
- συνεργάζεται με τον/τη Διευθυντή/Διευθύντρια του σχολείου για την **κατανομή των περιόδων διδασκαλίας**, αναλόγως του προγράμματος διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας που εφαρμόζεται στο σχολείο και των **διδακτικών περιόδων ενισχυτικής διδασκαλίας** που έχουν παραχωρηθεί από το ΥΠΠΑΝ⁵
- μεριμνά για τη **διανομή των διδακτικών βιβλίων** για τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα⁵

⁴ Προσαρμογή Κανονισμών Μέσης Εκπαίδευσης, Καθήκοντα και αρμοδιότητες Συντονιστή ΒΔ
http://www.moec.gov.cy/dme/kan_12_ekpaideftiko_prosopiko.html

⁵ «Κλικ στα ελληνικά Α1, Α2, Β1», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

- έχει την ευθύνη για την αναβάθμιση τόσο του μαθήματος των ελληνικών ως δεύτερης γλώσσας όσο και των άλλων μαθημάτων που παρακολουθούν οι ΜΜΕΒ, για τη **βελτίωση των διδακτικών μεθόδων** με την αξιοποίηση σύγχρονης τεχνολογίας και την εφαρμογή ποικίλων διδακτικών προσεγγίσεων, καθώς και για τον εμπλουτισμό σε οπτικοακουστικά και άλλα διδακτικά μέσα, με στόχο την πλήρη εκπαιδευτική ένταξη των ΜΜΕΒ·
- μεριμνά για την εξασφάλιση ευκαιριών για **επαγγελματική μάθηση** όλων των διδασκόντων/ουσών τους/τις ΜΜΕΒ και προγραμματίζει, σε συνεργασία με τον/την Παιδαγωγικό/η Σύμβουλο Βοηθό Διευθυντή/Διευθύντρια Α΄ και τους/τις εκπαιδευτικούς που συντονίζει, δράσεις που συμβάλλουν στην αναβάθμιση του μαθήματος/των μαθημάτων τους·
- έχει την ευθύνη για τη **σύγκληση της Παιδαγωγικής Ομάδας** του τμήματος/των τμημάτων στα οποία φοιτούν ΜΜΕΒ σε τακτά χρονικά διαστήματα και για την τήρηση πρακτικών· μεριμνά για τον αποτελεσματικό συντονισμό των δραστηριοτήτων και για την αгаσστή συνεργασία μεταξύ των διδασκόντων/ουσών τους/τις ΜΜΕΒ, για τον καθορισμό και την υλοποίηση κοινών στόχων, για τη διεξαγωγή δειγματικών διδασκαλιών και για τις ανταλλαγές επισκέψεων σε μαθήματα της ίδιας ή/και άλλης ειδικότητας στη σχολική μονάδα· διατηρεί αρχείο με διδακτικό υλικό των μαθημάτων που συντονίζει·
- έχει την ευθύνη για την εφαρμογή των αποφάσεων για ενιαία βαθμολογική πολιτική και αξιόπιστη, έγκυρη και αντικειμενική **αξιολόγηση της επίδοσης** των ΜΜΕΒ, παρακολουθεί και ελέγχει τη διεξαγωγή διαγωνισμάτων ή άλλης μορφής αξιολόγησης (εναλλακτικές μέθοδοι αξιολόγησης ενθαρρύνονται ιδιαίτερα για τους/τις ΜΜΕΒ), διατηρεί αρχείο με αντίγραφα των διαγωνισμάτων τους και έχει την ευθύνη για τη συγκέντρωση και τη φύλαξη των φακέλων με τα διορθωμένα διαγωνίσματα·
- έχει την ευθύνη για την ετοιμασία και τη συγκέντρωση των **εξεταστικών δοκιμών** σε όλες τις σχολικές εξετάσεις, για τη συγκέντρωση της διδαχθείσας και της εξεταστέας ύλης και για την ενημέρωση των ΜΜΕΒ για την εξεταστέα ύλη· στην περίπτωση του μαθήματος της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας πραγματοποιούνται, εκτός από τα διαγωνίσματα του/της φιλολόγου, τρία εξεταστικά δοκίμια: ένα **διαγνωστικό** στην αρχή της σχολικής χρονιάς (από το ΥΠΠΑΝ), ένα **διαμορφωτικό** τον Ιανουάριο/Φεβρουάριο (από το ΥΠΠΑΝ) και ένα **τελικό** (ετοιμάζεται από τους/τις φιλολόγους του σχολείου).
- μεριμνά για τη διοχέτευση στους/στις διδάσκοντες/ουσες τους/τις ΜΜΕΒ των **εγκυκλίων και των ανακοινώσεων** που τους/τις αφορούν και ο ίδιος/η ίδια γνωρίζει άριστα ό,τι σχετίζεται με το πρόγραμμα και τη λειτουργία του.

Τέλος, ο/η ΒΔ Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ συνεργάζεται με τα μέλη της Επιτροπής υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ και με τον/την Υπεύθυνο/η Τμήματος, ώστε να έχει **πληροφόρηση για όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με τους/τις ΜΜΕΒ** και για το κάθε παιδί ξεχωριστά (π.χ. απουσίες, επικοινωνία με γονείς, υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας, επικοινωνία και συντονισμός με αρμόδιους λειτουργούς του ΥΠΠΑΝ στην περίπτωση που το παιδί παρουσιάζει ή υπάρχει υπόνοια ότι παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες ή αναπηρία). Σε όσες περιπτώσεις αυτό είναι εφικτό, ο/η Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ συστήνεται να είναι και Διοικητικός/η ΒΔ στα τμήματα με μεγάλο αριθμό ΜΜΕΒ, ώστε να γνωρίζει καλύτερα τα παιδιά⁶.

1.1.4 Υπεύθυνος/η Τμήματος ΜΜΕΒ

Αποτελεί τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στους/στις ΜΜΕΒ και στο υπόλοιπο σχολείο. Είναι το άτομο που βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τα παιδιά, λόγω των πολλών ωρών που διδάσκει και φροντίζει να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης. Η αποτελεσματική διδασκαλία στηρίζεται μεν σε διάφορες στρατηγικές και τεχνικές αλλά δεν είναι το άπαν. Είναι πολύ σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι **ανθρώπινες σχέσεις** κατέχουν κεντρική θέση για την αποτελεσματική διδασκαλία και τη δραστηριοποίηση των μαθητών/μαθητριών στο σχολείο. Αυτό ισχύει για όλους τους μαθητές/μαθήτριες αλλά ιδιαίτερα στην περίπτωση των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία (Cummins, 2005).

Κατ' αναλογία, σημειώνεται ότι αυτό ισχύει για όλους τους/τις εκπαιδευτικούς, αλλά ιδιαίτερα για την περίπτωση του/της Υπεύθυνου/ης Τμήματος! Ο παιδαγωγικός ρόλος του Υπεύθυνου/ης Τμήματος είναι καθοριστικής σημασίας, κυρίως ως προς την ευθύνη του/της για ενημέρωση, συντονισμό, ενέργειες, συνέργειες και συνεργασία όλου του σχολείου για την υποδοχή και την ένταξη των ΜΜΕΒ.

Συγκεκριμένα είναι υπεύθυνος/η για την **ενημέρωση**:

- του Καθηγητικού Συλλόγου σε συνεδρία για τον **τρόπο λειτουργίας του προγράμματος** (μαθήματα που παρακολουθούν υποχρεωτικά, που απαλλάσσονται, που εξετάζονται οι ΜΜΕΒ), καθώς και σε θέματα παιδαγωγικής προσέγγισης όλων των διδασκόντων/ουσών (σε συνεργασία με τον/τη Βοηθό Διευθυντή/Διευθύντρια Συντονιστή/ Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ), πριν την έναρξη των μαθημάτων ή τις πρώτες μέρες λειτουργίας του σχολείου⁷

⁶ Έχει καταγραφεί ως καλή πρακτική από σχολεία που υποδέχονται μεγάλο αριθμό ΜΜΕΒ.

- όλων των διδασκόντων/ουσών και της διεύθυνσης του σχολείου για ό,τι έχει να κάνει με το παιδί, αφού αντλήσει πληροφορίες **(οικογενειακή και οικονομική κατάσταση, ιδιαίτερες κλίσεις και ενδιαφέροντα, προηγούμενη φοίτηση σε σχολείο, επίπεδο ελληνομάθειας)** τόσο από το ίδιο το παιδί όσο και από τους γονείς του. Η εν λόγω ενημέρωση γίνεται με δεδομένη την τήρηση και τον σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα του παιδιού από όλους/όλες τους συμμετέχοντες/ουσες
- του Υπευθύνου/ης Τμήματος της γενικής τάξης του/της ΜΜΕΒ με πληρέστερη και συνεχή ενημέρωση
- των διδασκόντων/ουσών στη γενική τάξη των ΜΜΕΒ για τα **ονόματα και το ωρολόγιο πρόγραμμα** των παιδιών που παρακολουθούν ειδικό πρόγραμμα εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω ενός καταλόγου που βρίσκεται εντός του παρουσολογίου της τάξης. Συχνά δημιουργείται πρόβλημα με τις απουσίες των παιδιών, ιδιαίτερα στις αρχές της σχολικής χρονιάς που οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν πολύ καλά τους/τις μαθητές/μαθήτριές τους ούτε και ποιες ώρες της εβδομάδας απουσιάζουν από τα μαθήματά τους
- της **Επιτροπής Μαθητικής Πρόνοιας** σε περίπτωση που κάποιο παιδί αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα
- και από κοινού ανάληψη δράσης με τον **καθηγητή/καθηγήτρια Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής**, σε περίπτωση που ένα παιδί αντιμετωπίζει κάποιο ζήτημα οικογενειακό, ψυχολογικό, κοινωνικοποίησης κ.λπ.

Για τον **συντονισμό μιας ομάδας διαμεσολαβητών/διαμεσολαβητριών μαθητών/μαθητριών** από το τμήμα του/της ΜΜΕΒ, ώστε να εξοικειωθεί με τους χώρους του σχολείου και τη βασική επικοινωνία τον πρώτο καιρό, καθώς και με τα μαθήματα στη συνέχεια. Εάν υπάρχει μαθητής/μαθήτρια που έχει την ίδια μητρική γλώσσα με τον/τη νεοεισερχόμενο/η μαθητή/μαθήτρια, καλό θα ήταν να έρθουν σε επαφή.

Ακόμη, ο/η Υπεύθυνος/η Τμήματος ΜΜΕΒ, σε συνεργασία με τον/τη ΒΔ Συντονιστή/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ συντονίζει τις προσπάθειες **για συνεργασία και συνέργειες, σε επίπεδο διδακτικής συγκεκριμένων μαθημάτων και παιδαγωγικών προσεγγίσεων**, τόσο στο πλαίσιο της λειτουργίας της Παιδαγωγικής Ομάδας του τμήματος, όσο και σε επιμέρους άτυπες συναντήσεις μεταξύ των διδασκόντων/ουσών. Για τον σκοπό αυτό, είναι απαραίτητη η παρουσία του/της στις συναντήσεις των παιδαγωγικών ομάδων της γενικής τάξης, όπου φοιτούν οι ΜΜΕΒ.

Η **τήρηση φακέλου επιτευγμάτων (πορτφόλιο)** για τον/την κάθε ΜΜΕΒ, όχι μόνο για το γλωσσικό μάθημα, αλλά για όλα τα μαθήματα είναι ευθύνη του/της Υπευθύνου/ης Τμήματος. Ο φάκελος

δημιουργείται και αναπτύσσεται σε συνεργασία με τον μαθητή ή τη μαθήτριά. Η επιλογή και η κοινοποίηση στον/στην Υπεύθυνο Τμήματος αυτού του υλικού από τον/τη διδάσκοντα/ουσα του κάθε μαθήματος, μπορεί να γίνει σε μια κοινή κενή σε τακτική βάση (π.χ. μία φορά τον μήνα) και μπορεί να αποτελέσει και την αφορμή για συζήτηση για την πρόοδο του κάθε παιδιού και για πιθανές ενέργειες και συνέργειες μεταξύ των διδασκόντων/ουσών.

Πληροφορίες για το πορτφόλιο, τα είδη, τα στάδια ανάπτυξης, καθώς και παραδείγματα μπορείτε να βρείτε σε παρουσίαση της Επίκουρης Καθηγήτριας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης Μ. Μητσιάκη από σεμινάριο στους/στις φιλολόγους που διδάσκουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία → Σεμινάρια-Συνέδρια → Η αξιολόγηση στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας 2018-2019 (διαφάνειες 65-84).*

1.2 Αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας των εκπαιδευτικών – Καλές πρακτικές συνεργασίας

1.2.1 Ο/Η φιλόλογος που διδάσκει τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα

Στις πιο πολλές περιπτώσεις είναι το ίδιο άτομο με τον/την Υπεύθυνο/η Τμήματος. Είναι ένας/μία φιλόλογος που έχει επιμορφωθεί και **φροντίζει συνεχώς την επαγγελματική του/της μάθηση σε θέματα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.**

Ο/Η φιλόλογος φροντίζει με υπευθυνότητα και επαγγελματισμό, με ανοικτό πνεύμα και αφοσίωση να ενημερώνεται για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και να επιχειρεί την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας, να αναστοχάζεται πριν, κατά και μετά τη διδασκαλία (Schön, 1983), ώστε να πετυχαίνει το μέγιστο μαθησιακό όφελος για τους μαθητές και τις μαθήτριές του/της.

Για τον σκοπό αυτό, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης, διοργανώνουν διά ζώσης και εξ αποστάσεως επιμορφωτικά σεμινάρια και βιωματικά εργαστήρια. Επιπλέον, λειτουργεί, το *Δίκτυο σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης όπου διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα*, μια διαδικτυακή πλατφόρμα επικοινωνίας όλων των φιλολόγων που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία στο διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης (elearn) του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Μέσω του Δικτύου, οι εκπαιδευτικοί ανταλλάζουν ιδέες, απόψεις και εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Στη διάθεση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα βρίσκεται και η διαδικτυακή πλατφόρμα ανοικτής πρόσβασης *Ενίσχυση ελληνομάθειας και πολυγλωσσίας*⁷.

⁷ Στο πλαίσιο της Δράσης 4: Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για ενίσχυση ελληνομάθειας και πολυγλωσσίας του έργου με τίτλο «Μέτρα για βελτίωση της κοινωνικής και εκπαιδευτικής ένταξης παιδιών τρίτων χωρών στην Κύπρο», το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και την Κυπριακή Δημοκρατία και συντόνισε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2016-2018).

Πρόκειται για επιμορφωτικό υλικό για αυτόνομη εξ αποστάσεως εκπαίδευση το οποίο περιλαμβάνει τέσσερις θεματικές ενότητες:

1. Διαχείριση κοινωνικοπολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο
2. Πολυγλωσσία
3. Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα I
3. Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα II

Πρόσβαση: elearn.pi.ac.cy → *Μαθήματα ανοικτής πρόσβασης* → *Μαθησιακά πεδία* → *Γλώσσα* → *Ενίσχυση ελληνομάθειας και πολυγλωσσίας*

Επιπλέον, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο προσφέρει σε εργάσιμο χρόνο για τους/τις εκπαιδευτικούς Σεμινάρια σε σχολική βάση με σχετική θεματολογία. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να ανατρέξετε στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Τομέας Επιμόρφωσης* → *Προγράμματα-Σεμινάρια* → *Σεμινάρια σε σχολική βάση*.

Η ιστοσελίδα *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* στον ιστοχώρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου βρίσκεται στη διάθεση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα και του σχολείου που υποδέχεται μαθητές και μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία. Πρόκειται για μια ιστοσελίδα με μεγάλη επισκεψιμότητα τα τελευταία χρόνια, λόγω του συνεχούς εμπλουτισμού με υποστηρικτικό και άλλο χρήσιμο υλικό για τους/τις εκπαιδευτικούς.

Στη διάθεση των εκπαιδευτικών βρίσκεται το *Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στο Εκπαιδευτικό Σύστημα της Κύπρου* (Μητσιάκη, 2020), στο οποίο καταγράφονται Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας για τα επίπεδα γλωσσομάθειας A1, A2 και B1, αλλά ταυτόχρονα επισημαίνεται η ανάγκη για συνεργασία με τους/τις διδάσκοντες/ουσες γνωστικών αντικειμένων για την ανάπτυξη και ακαδημαϊκών δεξιοτήτων στους ΜΜΕΒ, διότι η κάλυψη των βασικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων που επιτυγχάνεται με τη γλωσσική διδασκαλία δεν είναι αρκετή για την πλήρη εκπαιδευτική ένταξη.

Τέλος, κατά τη γενική ομολογία των εκπαιδευτικών τα τελευταία χρόνια, είναι το γεγονός ότι όλοι και όλες οι ΜΜΕΒ έχουν στη διάθεσή τους τα εγχειρίδια *Κλικ στα ελληνικά* του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, τα οποία έχουν εξασφαλιστεί μετά από ενέργειες της Διεύθυνσης Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης.

1.2.2 Οι διδάσκοντες/ουσες μαθήματα γνωστικού αντικειμένου

Οι διδάσκοντες/ουσες μαθήματα γνωστικού αντικειμένου (π.χ. Μαθηματικά, Βιολογία), συχνά τα τελευταία χρόνια, έχουν στις τάξεις τους μικρό ή μεγάλο αριθμό μαθητών και μαθητριών που η Ελληνική δεν είναι η μητρική τους γλώσσα.

Το γεγονός αυτό αναμφίβολα καθιστά το έργο τους απαιτητικότερο, όμως η προσέγγιση της γλωσσικής διδασκαλίας, όταν συνδυάζεται με τη διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο σχολείο, θεωρείται πιο αποτελεσματική από την αυτόνομη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος. **Η αξιοποίηση διδακτικού υλικού από επιστημονικά πεδία** (Φυσική, Μαθηματικά κ.ά.) για την ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών επιμέρους δεξιοτήτων, όπως είναι η περιγραφή μίας διαδικασίας, η διατύπωση υπόθεσης, η πρόβλεψη, η ερμηνεία, κ.ά. αναπτύσσουν ταυτόχρονα το γλωσσικό και γνωστικό πεδίο των παιδιών (Ζάγκα, 2013).

Οι μαθητές/μαθήτριες με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και γλωσσοδιδακτικές ανάγκες (Χατζηδάκη, 2014). Συνεπώς, ο/η εκπαιδευτικός καλείται είτε στη γενική τάξη είτε στο μάθημα της ενισχυτικής διδασκαλίας (αν προσφέρεται στο σχολείο) να ανταποκριθεί σε αυτές τις ανάγκες και να **διαφοροποιήσει το μάθημά** του/της σε σχέση με τη διδασκαλία σε τάξη με μονόγλωσσους μαθητές/μαθήτριες με την οποία είναι εξοικειωμένος/η.

Επιπλέον, όπως και οι μαθητές/μαθήτριες από την πλειοψηφούσα ομάδα, έτσι και οι ΜΜΕΒ έχουν ο καθένας/η καθεμία τη δική του/της προσωπική ιστορία (έλευση στην Κύπρο λόγω ανέχειας, λόγω πολέμου, κ.λπ.), το δικό τους υπόβαθρο (οικογενειακό, μορφωτικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό), τις μορφωτικές τους και άλλες εμπειρίες, αλλά και τα ιδιαίτερα προσωπικά γνωρίσματα που καθιστούν τον καθένα/την καθεμία μοναδικό/ή. **Η αναγνώριση της προσωπικής ταυτότητας κάθε μαθητή/μαθήτριας** είναι βασικό συστατικό μίας παιδαγωγικής προσέγγισης που προάγει τη μάθηση, και αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο στην περίπτωση μίας πολυπολιτισμικής τάξης, όπου συμφοιτούν μαθητές και μαθήτριες με διαφορετικό πολιτισμικό, θρησκευτικό, εθνικό και γλωσσικό υπόβαθρο (Γκόβαρης 2001, Cummins 2005, όπως αναφ. στο: Χατζηδάκη 2014).

Για τον σκοπό αυτό είναι αναγκαίο ο/η εκπαιδευτικός να γνωρίζει τα βασικά χαρακτηριστικά μάθησης για τους/τις δίγλωσσους/ες μαθητές/μαθήτριες, καθώς και βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις και πρακτικές λύσεις που θα βοηθήσουν το έργο του/της.

Σχετικό επιμορφωτικό υλικό υπάρχει διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → Υποστηρικτικό υλικό → Υποστηρικτικό υλικό για τη γενική τάξη και Υποστηρικτικό υλικό για τα γνωστικά μαθήματα. Ενδεικτικά:

- Παρουσιάσεις από συνέδρια που διοργάνωσε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο γύρω από το θέμα, όπως για παράδειγμα, η παρουσίαση της Ασπασίας Χατζηδάκη «*Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα στη συμβατική τάξη: θεωρητικό πλαίσιο και προτάσεις διδασκαλίας*» που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο του Συνεδρίου «Βασικές αρχές διδασκαλίας στην πολύγλωσση τάξη» τον Φεβρουάριο του 2019 στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Ιστοσελίδα *Ελληνικά μέσα από τα μαθήματά μου* με πρακτικές ιδέες και προσεγγίσεις
- *Εικονογραφημένο λεξικό Φυσικής για το σχολείο* (Δημοτικό και Γυμνάσιο) με μεταφράσεις στα αραβικά, αγγλικά, ρωσικά, κινεζικά
- «*Οδηγός γονέων διαμεσολαβητών*» στην ιστοσελίδα *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → *Οδηγοί ΠΙ*. Στο Β' μέρος υπάρχει μετάφραση βασικών όρων της Γλώσσας, των Μαθηματικών και των Φυσικών Επιστημών στα αραβικά, ρωσικά, γεωργιανά και ουκρανικά.
- Παρουσίαση της βιολόγου Μαρίας Τιγγιρίδου «*Το παράδειγμα της Βιολογίας στη Μέση Εκπαίδευση*» στον ιστοχώρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στην ιστοσελίδα *Μέτρα για Βελτίωση Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Ένταξης Παιδιών Τρίτων Χωρών στην Κύπρο* → *Επιμορφώσεις* → *παρουσιάσεις Εργαστηρίων τελικού Συνεδρίου* «Πολυγλωσσία και διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στην Κύπρο»

Η ιστοσελίδα *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* ανανεώνεται συνεχώς.

Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό να γίνεται, στην αρχή της σχολικής χρονιάς, **διάγνωση των γνώσεων του κάθε παιδιού σε μαθήματα γνωστικού αντικειμένου, μέσω της μητρικής του/της γλώσσας**. Για τον σκοπό αυτό, έχουν αναπτυχθεί διαγνωστικά δοκίμια με τις οδηγίες σε μητρικές γλώσσες που καλύπτουν τον μεγαλύτερο αριθμό ΜΜΕΒ στην Κύπρο. Τα ερωτήματα είναι κλειστού τύπου στις περισσότερες περιπτώσεις και ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τα διορθώσει, χωρίς να γνωρίζει τη γλώσσα του παιδιού. Με αυτό τον τρόπο, μπορεί να έχει μια εικόνα για τις γνώσεις και τις δεξιότητες του μαθητή/της μαθήτριας, προτού αρχίσει τα μαθήματα, ώστε να μπορεί να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του/της, να δημιουργήσει ομάδες μαθητών/μαθητριών κ.λπ. (βλ. 2.2.3).

1.2.3 Καλές πρακτικές συνεργασίας

Καθοριστικής σημασίας για την επιτυχή ένταξη των μαθητών και μαθητριών στο σχολείο είναι η **συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το γλωσσικό μάθημα και τα γνωστικά αντικείμενα**, ώστε το παιδί να έχει τη δυνατότητα για εκμάθηση της γλώσσας, όχι μόνο μέσα από το γλωσσικό μάθημα που εστιάζει στις βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες, αλλά και μέσα από τα μαθήματα γνωστικού αντικείμενου, ώστε να αποκτήσει και ακαδημαϊκή γνώση της γλώσσας (ορολογία, επιστημονική γλώσσα).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Σε ένα τμήμα Β΄ Γυμνασίου οι εννέα (9) από τους 22 μαθητές/μαθήτριες δεν έχουν τα ελληνικά ως μητρική γλώσσα. Τα παιδιά αυτά έχουν παρακολουθήσει μαθήματα ελληνικών και βρίσκονται περίπου σε επίπεδο ελληνομάθειας Α2.

- ➔ Στην αρχή της σχολικής χρονιάς, ο φιλόλογος που διδάσκει ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα στο ξεχωριστό τμήμα κάνει επανάληψη στους βασικούς δείκτες επάρκειας του Α1 και του Α2. Μεταξύ αυτών και τα ρήματα ενεργητικής και μέσης φωνής.
- ➔ Ταυτόχρονα, η καθηγήτρια Φυσικής κάνει τα πρώτα εισαγωγικά μαθήματα στις βασικές έννοιες του μαθήματος στη γενική τάξη, ενώ αρχίζει και τα ενισχυτικά μαθήματα στους/στις ΜΜΕΒ.
- ➔ Σύντομα, διαπιστώνει ότι αντιμετωπίζει δυσκολία στην επεξεργασία και στην εκμάθηση νέων γνώσεων από τους/τις δίγλωσσους/ες μαθητές/μαθήτριες που συνίσταται όχι τόσο σε δυσνόητες έννοιες όσο στο λεξιλόγιο που συναντούν και στην κατανόηση των κειμένων των εγχειριδίων (Χατζηδάκη, 2014).
- ➔ Αποφασίζει να το συζητήσει με τον φιλόλογο και βλέπουν μαζί τη δραστηριότητα που δούλεψε τα παιδιά.

Δραστηριότητα 1-1: Στάδια Επιστημονικής Μεθόδου

- A. α)** Έχετε στη διάθεσή σας διαφορετικά αντικείμενα από ίδιο ή διαφορετικό υλικό. Αν πρόκειται να τα αφήσετε ένα – ένα σε μια λεκάνη με νερό, ποια αναμένετε ότι θα βυθιστούν, ποια θα επιπλέουν και ποια θα αιωρούνται; Να σημειώσετε με ✓ την πρόβλεψή σας στην ορθή στήλη του πίνακα που ακολουθεί.

Αντικείμενο	Βυθίζεται	Επιπλέει	Αιωρείται

Πρόβλεψη

Η πρόβλεψη δηλώνει τι πρόκειται ή μπορεί να συμβεί στο μέλλον, αν τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις. Μια πρόβλεψη μπορεί να στηρίζεται στη διαίσθηση, σε παρατηρήσεις, σε προηγούμενη εμπειρία ή γνώση και δεν γίνεται τυχαία.

Φυσική Β΄ Γυμνασίου, Δραστηριότητες, ΥΑΠ, ΠΙ, σελ. 4

- ➔ Βλέποντας το λεξιλόγιο, ιδίως τα ρήματα, ο φιλόλογος διαπιστώνει τον βαθμό δυσκολίας για ένα παιδί που τα ελληνικά δεν είναι η μητρική του γλώσσα. Αντιλαμβάνεται ότι, ενώ έχει διδάξει τη μέση φωνή με επικοινωνιακό τρόπο και έγινε κατανοητή από τα παιδιά, στις δραστηριότητές του χρησιμοποιήθηκαν ρήματα όπως *πλένεται*, *χτενίζομαι* (λέξεις που καλύπτουν βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες) και όχι ρήματα όπως *βυθίζεται* και *αιωρείται*, που ανήκουν στο ακαδημαϊκό λεξιλόγιο.
- ➔ Αποφασίζουν να δράσουν από κοινού: ο φιλόλογος θα εντάξει τα ρήματα αυτά στην επανάληψή του για τη μέση φωνή (μάλιστα θα χρησιμοποιήσει τη δραστηριότητα από το βιβλίο της Φυσικής) και η καθηγήτρια Φυσικής θα εξηγήσει τις έννοιες *βυθίζομαι*, *αιωρούμαι* με τη βοήθεια πλαισιακής στήριξης και πειραματικής μεθόδου, στην ενισχυτική διδασκαλία, πριν το μάθημα στη γενική τάξη.
- ➔ Επιπλέον, εντοπίζουν και κάποιες συντακτικές δομές που επαναλαμβάνονται στα εγχειρίδια του μαθήματος της Φυσικής, όπως «δηλώνει τι πρόκειται να», «αν τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις» κ.λπ., οι οποίες θεωρούν πως δυσκολεύουν την κατανόηση και αποφασίζουν να εργαστούν από κοινού για να τις εξομαλύνουν γλωσσικά για τα παιδιά.

